

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף לא

(המשך מעמוד קודם)

למדנו אתמול: כל ה-טו' עריות המנויות בתחילת המסכת שפוטרות צרותיהן – אם הערוות התקדשו בספק או התגרשו בספק, צרותיהן צריכות חליצה.

לגבי קידושין נקטה המשנה שהספק הוא 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה', ואילו לגבי גירושין נקטה המשנה שמדובר בשלושה אופנים שהגט כשר מהתורה ופסול מדרבנן (ואם כן הערוה גרושה והייתה הצרה אמורה להתייבם, כי כשמת בעלה כבר אינה צרת ערוה של אחיו). אך מכיון שיצא עליו שם של 'גט פסול', חששו רבנן שאם תתייבם הצרה יאמרו שצרת ערוה מותרת להתייבם (כי יחשבו שהערוה אינה גרושה), ולכן הצרה חולצת ולא מתייבמת.

הגמרא הקשתה: מדוע לא נקטה המשנה שהספק בגירושין כמו בקידושין?

רבה תירץ: במקרה של ספק קרוב לו ספק קרוב לה – עד הגירושין צרת הערוה היתה בחזקת התר להינשא לשוק מכיון שהיא נפטרה על ידי הערוה, אלא שמספק גירושין הערוה אתה בא לאוסרה על כל העולם – אל תאסור אותה מספק.

אמר ליה אביי: אם כן גם בספק קידושין (ספק קרוב לו ספק קרוב לה) מדוע הצרה אסורה להתייבם, והרי לפני שקידש בעלה את הערוה היתה הצרה מותרת ליבם (בשימות בעלה), ומכיון שהקידושין של הערוה היו בספק, לא נאסור את הצרה ליבם מספק?

התם לחומרא: רבנן החמירו (לא לסמוך על החזקה) שלא תתייבם אלא תחלוץ.

האי חומרא דאתי (= המביאה) לידי קולא: מכיון שיראו האנשים שהצרה אסורה להתייבם יסברו שקידושי הערוה בספק היו קידושין גמורים, ואם יבוא 'המקדש בספק' בעצמו ויקדש את אחותה של 'המתקדשת בספק', או שיבוא אדם אחר ויקדש את 'המתקדשת בספק' בעצמה בקידושין גמורים – יאמרו שהקידושין השניים לא חלו, כי

(המשך בדף הבא ↓)

ה'קידושין בספק' כבר חלו קודם לכן. ואילו האמת היא שהקידושים הראשונים היו בספק ולכן גם הקידושין השניים הם בספק?

כיון דקא מצרכת חליצה: בגלל שהצרה צריכה חליצה ואינה מותרת לשוק בלא חליצה – ידעו שהקידושין הראשונים לא היו קידושים גמורים (כי אז לא היתה צריכה הצרה חליצה).

אי הכי גירושין נמי: גם בגירושין שתנקוט המשנה 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה' ואפילו שהיא מותרת לשוק (כי היא צרת ערוה) שתחמיר שצריכה חליצה, ואין לחשוש שיאמרו שהגירושין של הערוה חלו בגלל שהצרה צריכה חליצה (ואז אם יבוא אדם אחר ויקדש את הערוה ואחר כך את אחותה, יאמרו שהקידושין הראשונים חלו ולא השניים ויתירו את אחותה לשוק, אפילו שבאמת קידושי שתיהן בספק) – כי החליצה עצמה מראה שאינה גרושה גמורה (כלומר מכך שאסורה להתייבם).

אם אתה אומר חולצת מתייבמת: אם בכזה מקרה נחמיר על הצרה לחלוץ, יאמרו שגם מותרת להתייבם, משום שליבמה יש שתי אפשרויות או יבום או חליצה. ולכן איננו מחמירים עליה שתחלוץ, ומשום כך לא נקטה המשנה בגירושין 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה' כי אז לא היה שייך לכתוב 'הרי אלו חולצת ולא מתייבמות'.

הכי נמי: אם כן גם בקידושין שהחמרנו על הצרה לחלוץ נחשוש שיאמרו שהצרה מותרת גם להתייבם?

הגמרא מתרצת שבאמת היא מותרת להתייבם (כי משום קידושי ספק של הערוה לא מוציאים את הצרה מחזקתה שמותרת ליבם) ורק החמרנו עליה שלא תתייבם אלא תחלוץ.

איתיביה אביי: אדם שהיה נשוי לבת אחיו ולאישה נוספת, ונפל הבית עליו ועל אשתו בת אחיו ומתו בלא ילדים. ולא ידוע האם הוא מת ראשון ואז האישה הנוספת אסורה להתייבם לאח משום 'צרת ביתו', או שהיא מתה ראשונה ואז צרתה מותרת להתייבם, כי כשמת בעלה כבר לא היתה 'צרת ביתו' – הצרה חולצת ולא מתייבמת. אך קשה שהרי הצרה היתה בחזקת מותרת לשוק משום שהיא צרת ערוה, ומדוע מספק שמא מתה הערוה קודם אוסרים אותה?

גירושין דשכיחי גזרו בהו רבנן: שבספק גירושין (ספק קרוב לו ספק קרוב לה) לא תחלוץ הצרה בכדי שלא יבואו לייבם אותה (והרי היא בחזקת צרת ערוה), אבל במפולת החמירו רבנן שתחלוץ, ולא גזרו שלא תחלוץ בכדי שלא תתייבם כי לא שכיח הדבר ולא גוזרים בדבר שלא שכיח.

אי נמי: בגירושין כולם רואים שיש כאן ערוה שהתגרשה וצרה שחולצת, ולכן יאמרו שרבנן יודעים שהגירושין היו 'גירושי ודאי' ואם כן הצרה יכולה גם להתייבם, ולכן גזרו שלא תחלוץ. אבל במפולת אף אחד לא יודע מה קרה באמת.

וגבי גירושין מי לא תנן: והרי ישנה משנה מפורשת שגם ב'ספק קרוב לו ספק קרוב לה' בגירושין חולצת?

בשתי כיתי עדים: ומכיון שיש שני עדים שמעידים שהגט היה קרוב לה, אי אפשר להעמיד את הצרה שלה בחזקת מותרת לשוק, כי יש כאן ספק מדאורייתא, וחייבת חליצה. אבל במשנתנו מדובר (לגבי קידושין, והוא הדין אם היינו אומרים כן בגירושין) בכת אחת שעד אחד אומר קרוב לו ועד אחד אומר קרוב לה, ולכן זהו ספק רק מדרבנן ואנו מעמידים את הצרה על חזקתה.

אי בב' כיתי עדים תתיבם ואין בכך כלום: מכיון שיש שני עדים המעידים שהקידושין היו קרוב לו, אם כן הם מחזקים את 'החזקה' של הצרה שהיא אינה צרת ערוה ומותרת להתייבם. אך הגמרא מיד מקשה על כך שהרי היו גם שתי עדים להיפך שהקידושין היו 'קרוב לה'?

תו: הרי מדאורייתא אנו אומרים 'העמד שני עדים מול שני העדים' והאישה נשארת על חזקתה. ואם כן גם בשתי כיתי עדים הספק הוא רק מדרבנן?

מידי דהוה אנכסי דבר שטיא: זו ראייה ש'אוקי תרי לבהדי תרי'.

'בר שטיא' היה לעתים שוטה ולעיתים בריא (=חלים), והוא מכר את נכסיו, והיתה מחלוקת בין שתי כיתי עדים האם מכר אותם כשהוא שוטה או כשהוא חלים.

אלא אמר אביי: באמת גם בגירושין יכלה המשנה לנקוט 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה' אלא שהיא רצתה לחדש אופנים נוספים (כתב ידו, זמן וכו'). ואנו לומדים קידושין וגירושין זה מזה. בגירושין - כאמור, ובקידושין - לומדים שאם כתב בכתב ידו או בלי זמן או בחתימת עד אחד הקידושין פסולים מדרבנן.

אמר ליה רבא: אם בן מדוע לאחר שכתב התנא מהו ספק קידושין הוא הוסיף 'זהו ספק קידושין'? וכן לאחר שכתב מהו ספק גירושין הוא הוסיף 'זהו ספק גירושין'? – משמע שדוקא בכל אחד זהו הספק שלו, ואין לומדים מזה על זה?

אלא אמר רבא: את גירושין בן לומדים מקידושין - דהיינו ספק קרוב לו ספק קרוב לה בגירושין, אבל את קידושין לא לומדים מגירושין, דהיינו יש אופן (מתוך שלושת האופנים) שבו שטר גירושין פסול אבל שטר קידושין יהיה כשר. ולכן 'זהו ספק קידושין' בא למעט את המקרה הזה שרק בגירושין חולצת ולא בקידושין. אבל 'זהו ספק גירושין' אינו מדוייק ונכתב רק אגב קידושין.

וזהו דקידושין למעוטי מאי? למעוטי זמן: שאם נתן לה שטר קידושין שלא כתוב בו זמן מקודשת אף מדרבנן, וצרתה מותרת לשוק משום 'צרת ערוה'.

הניחא למאן דאמר: במסכת גיטין נחלקו הדעות מדוע תקנו לכתוב זמן בגיטין. משום פירי - לדעת את הזמן שבו מפסיק הבעל לאכול פירות נכסי מלוג (שדה שאשתו הכניסה לו בחתונה), כי דעה זו סוברת שהבעל מפסיק לאכול מזמן שהחליט לגרש אפילו שעדיין לא ביצע זאת בפועל. משום בת אחותו - במקרה שיהיה נשוי לבת אחותו והיא תזנה, יחפה עליה בכך שיכתוב לה מהר גט בלא זמן, ויאמר שהגט קדם לזנות.

כאן לא שייך הנושא של 'אכילת פירות' כי ארוסה (שהתקדשה ולא נישאה) בעלה אינו אוכל עדיין פירות. אבל לכאורה הנושא של 'בת אחותו' שייך כאן שלא יחפה עליה בשטר קידושין בלא זמן ויאמר שהתקדשה קודם למעשה?

משום דאיכא דמקדש בכספא: ואז בכל מקרה יכול לטעון שהיה זה קודם למעשה, לא תקנו זמן בשטר משום שאין זה פוטר את כל המקרים.

והא עבדא: עבד שקונה את עצמו בשחרור מהאדון, ישנה אפשרות שיקבל שטר שחרור מהאדון, וישנה אפשרות שישלם לאדון כסף. ובכל אופן תקנו רבנן לכתוב זמן בשטר שחרור, בכדי לדעת מתי הוא אסור בשפחה ומותר בבת חורין (פירשנו על פי תוס'?)

הגמרא מתרצת מכיון שרוב העבדים משתחררים בשטר (כי אין להם כסף) תקנו זמן, מה שאין כן בקידושין שרוב הנשים מתקדשות בכסף.

אי בעית אימא משום דלא אפשר: כלומר הזמן אינו מהווה שום פיתרון. שהרי אם יניחו את השטר אצל האישה או אצל הבעל הם ימחקו את הזמן, ואם יניחו אותו אצל העדים – ממה נפשך: אם הם יזכרו את העדות אין צורך בשטר, ואם הם לא יזכרו אותה יש לחשוש שאם השטר יהיה בידיהם הם יעידו על פי מה שכתוב בו, וזו עדות פסולה.

התם להצלה דידה קאתי: בגט גירושין אם הגט יהא בידיה היא תפחד למחוק את הזמן, מחשש שהגט יפסל וזו המצב שלה יהיה גרוע יותר כאשר היא תהיה ודאי נשואה (פירשנו על פי תוס'). אבל בקידושין כל עוד אין לה שטר היא אינה נשואה ולכן היא לא תחשוש למחוק את הזמן.

משנה: ראובן שמעון ולוי אחים נשואים לנשים נכריות (= שאינם אחיות) < ראובן מת ללא בנים > רחל אשתו של ראובן נופלת לייבום לפני האחים < שמעון עשה מאמר ברחל > שמעון מת ללא בנים < כעת רחל ואשתו של שמעון נופלות לפני לוי. במקרה זה שתיהן חולצות ולא מתייבמות, משום שעל רחל יש זיקת שני יבמים - של שמעון שעשה בה מאמר ושל לוי. הגמ' תבאר מדוע אשתו של שמעון לא מתייבמת.

ולדעת ר"ש - מייבם תחילה את מי שירצה, לפי שר"ש מסתפק האם מאמר קונה או לא, ולכן אם מאמרו של שמעון קונה הרי שהיא נחשבת לאשתו של שמעון ולוי יכול לייבמה, ואם מאמר לא קונה נמצא שמייבם את אשת ראובן. ולאחר שמייבם אחת מהן חולץ לשניה, לפי שאולי מאמר לא קונה וא"כ הן שתי יבמות הבאות משתי בתים והשניה לא נפטרה בייבום הראשונה, וכן אינו יכול לייבמה שמא מאמר קונה והם שתי יבמות הבאות מבית אחד והשניה נפטרת בייבום הראשונה.

גמרא: קושיא על תנא קמא: אם הדין שאין מצוות ייבום על אשה שיש עליה זיקת שני יבמים הוא מדאורייתא, א"כ מדוע עליה לחלוץ והרי היא פטורה לגמרי?

תירוץ: באמת מדאורייתא מאמר לא קונה וממילא אין עליה זיקת שני יבמים (= שאין מאמרו של שמעון קונה) ויש כאן שתי יבמות הבאות משתי בתים (= ראובן ושמעון), אלא שהן פטורות מדרבנן גזרה שמא יאמרו ששתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות, ולכן גזרו חכמים שחולצות ולא מתייבמות.

קושיא: שלוי ייבם אחת וחלוצ לשניה, שהרי החשש הוא שיאמרו ששתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות (= האיסור הוא לייבם שתי יבמות הבאות מבית אחד אבל אין איסור לייבם לאחת ולחלוצ לשניה) ומדוע רבנן גזרו ששתיהן חולצות?

תירוץ: שמא יאמרו ששתי יבמות הבאות מבית אחד אחת מתייבמת והשניה חייבת לחלוץ, ובאמת הדין הוא שאחת מתייבמת והשניה פטורה אפילו מחליצה.